

HARTL MÓNKA*

AZ ISTER-GRANUM EURORÉGIÓ FEJLESZTÉSI STRATÉGIÁI

DEVELOPMENT STRATEGIES IN THE ISTER-GRANUM EUROREGION

ABSTRACT

In my research I am looking for the prominent opportunities of the Slovak-Hungarian border. I would like to stress that the development of the regional economy is absolutely necessary regarding the improvement of the tourism sector since it will create opportunities to retail local goods. In order to improve tourism it is also vital to have a high standard in infrastructure and in services. The border destinations can be very tempting for investing capital and in this way the multiplier effect can be realised. I also examine the motivations to cross the border. I try to call attention how underused the euro region's potentials are and that it is essential to form a unified tourism marketing and marketing communication. Developments, strategies: An inventory of the Euroregion has been completed with all of the conditions that are useful for tourism taken stock of. Village tourism, cultural tourism and spa tourism can all be branches of tourism developments building on the excellent conditions. They would like to popularise the natural and touristic values of the Euroregion in publications, professional forums and exhibitions.

1. Bevezető

A szlovák-magyar határ menti terület kitörési lehetőségeit keresem a turizmus dimenziójában. A határ menti területeket a gazdasági, társadalmi különbségek mozaikszerűsége jellemzi. A területi egyenlőtlenségek kialakulásának előidézői a gazdasági folyamatok, infrastruktúra, a megközelíthetőség, és a humán tőke állapota.

Az EU-csatlakozással felértékelődött a vidéki lakosság helyben maradását elősegítő gazdaság. A lehetőségek egyike: a természettel szoros összhangban lévő ökoturizmus, falusi és agrárturizmus fejlesztése. A turizmus fejlesztése kiemelt a szlovák-magyar határ menti terület gazdaságának diverzifikációjában. A Mária Valéria-híd szimbolikus híd. A hídszerep kiteljesedése függ a határ átjárhatóságától a határon átfelölő kapcsolatok sokszínűségétől.

2. A határ menti együttműködés az Európai Unióban

Az idők folyamán a határok funkciói és jellemzői folyamatosan változnak. A határfogalom értelmezése sokrétű fogalom. Az államhatár olyan övezet, sáv, vonal, amely az államok területét egymástól elválasztja.¹

A határ mentén fekvő települések életét, lehetőségeit meghatározza a határ jellege. A határ elválaszt és egyben összeköt, előnyöket és hátrányokat is jelenthet a határ két oldalán élők számára. A határok ambivalens megítélése változik, ahol a határ elválaszt, ott a periférikus jelleg dominál, ahol az összekötő szerep erős, ott az átjárhatóság jellemző nyomon követhető helyi fejlesztésekben, térségi együttműködésekben, valamint az együttműködő határregiókban.²

* Főiskolai adjunktus, PPKE VJK; PhD-hallgató, PTE.

A határ menti terület fogalma: „A természetes tér azon részére vonatkozik, ahol a gazdasági és társadalmi életet direkt módon és jelentősen befolyásolja egy nemzetközi határ jelenléte. Ebben az értelemben megkülönböztetünk nyitott vagy potenciálisan nyitott régiókat, elzárt régiókat”.³

A zárt határ periférikus folyamatokat indít el földrajzi, gazdasági és társadalmi dimenzióban. A védekező politika megakadályozza az infrastrukturális, gazdasági beruházásokat, gátolja a piackörzetek kialakulását. A határellenőrzések nehezítik a lakosság határátlépéseit. Periférikus területté alakul a határmenti terület, jellemzője a lakosság elvándorlása, elöregedése, a romló életkörülmények kialakulása.

A nyitott határ olyan államhatár, ahol a lakosság üzleti-, gazdasági kapcsolata és a határátlépés nincs korlátozva. Ebben az értelemben a határ nem akadályt jelent, hanem fejlődési potenciált. Háromféle kategória állítható fel milyen térségek találhatók a határ két oldalán: periféria találkozik perifériával, periféria-centrummal, vagy centrum találkozik centrummal.⁴

A periférikus térségek esetében a kapcsolatok ritkábbak. Két ország között a települési kapcsolatokat segítik a határátkelők, melyek indukálják a természetes térségi interakciókat. Jól példázza az interakció erősödését a Mária Valéria híd megnyitása. A legmagasabb szintű együttműködési struktúrának az eurorégiókat tekintjük,

3. Szlovák–magyar határmenti együttműködések

A 679 km hosszú szlovák–magyar határ mentén négy eurorégiós szerveződés alakult. A magyar és a szlovák törvények támogatják az önkormányzatok együttműködését (testvérvárosi, kistérségi és regionális szinten). A határon átnyúló együttműködéseknek nem csupán diplomáciai, protokoll-szerepük van, hanem az eurorégió egy adott térben a társadalmi-, gazdasági integrálódást, fejlődést elősegítő formaként működik. Az eurorégiók létrejöttét, működését, fejlődését az Európai Unió támogatja. Az egyes eurorégiós szervezetek működése, feladata sokban eltér egymástól.

Az eurorégiók az államhatáron átvívelő együttműködésnek Magyarország és Szlovákia eurorégiós kapcsolatainak az 1995. március 19-én Párizsban aláírt alapszerződés ad keretet. Az alapidokumentum segíti a határ menti kapcsolatok alakulását és az Európai Unióhoz való csatlakozást. Az alapidokumentum elismeri a határok átjárhatóságát.

4. A határon átnyúló turisztikai fejlesztési programok az Ister– Granum eurorégióban

Geológiaiilag hasonló adottságúak, de a határ jelenléte nem gerjesztette, sőt gátolta az infrastrukturális és gazdasági fejlesztéseket. A határtérségből jelentőssé vált az elvándorlás a centrumterületek irányába. Az egymáshoz kapcsolódó gazdasági, politikai, technológiai, infrastrukturális, demográfiai, szociális és kulturális folyamatok közül a fejlődést elsősorban a gazdasági folyamatok gerjesztik.

A térségfejlődés, -fejlesztés egyik tényezője a turizmus.

Az országhatárok jelenléte negatívan befolyásolja az idegenforgalom alakulását. A közlekedési és gazdasági infrastruktúra hiánya miatt a határ menti területek fizikai elérhetősége igen rossz. A határ növelte a határátlépési nehézségeket, ezen hatások összeadódása miatt a terület halmozottan hátrányossá vált az idegenforgalom szempontjából is. A határ menti fejlesztésekben lassító tényezőként szerepel e térségek felkészületlensége, információhiánya, és a marketingfolyamatok kihasználatlansága. Legtöbbször nincsenek meg a

hálózati kapcsolatok a határ két oldalán lévő közintézmények, idegenforgalmi képviselvek között. A turizmus globálissá válásával erősödik a szomszédos desztinációk egymásra utaltsága, hiszen csak így maradhatnak állva az egyre terjedő piacon.

A fogadó terület, azaz a desztináció egy komplex, sajátos termék, amely több másik termékkel van szoros kapcsolatban.

A desztináció marketing a turizmus marketing alapja, hajtóereje a turisztikai ágazatok marketingjének.

A határ menti terület speciális desztináció. A határmenti területek fejlesztésénél a legfontosabb feladat együttműködés kialakítása, a közös tervek kidolgozása, a közös turisztikai termék kialakítása és a közös turisztikai stratégiák megvalósítása.

A regionális gazdaság fejlesztésében elengedhetetlen tényező a turizmus, mely lehetőséget teremt a helyi áruk és szolgáltatások értékesítésére pl. falusi turizmus, ökoturizmus. Az idegenforgalomnak magas a humántőke igénye, így pozitív hatással van a regionális munkaerőpiacra is. Az idegenforgalom fejlesztéshez elengedhetetlen az infrastruktúra és a szolgáltatások magas színvonala.

A határ menti desztinációk további vonzerőt tudnak gyakorolni a külső befektetőkre, vállalkozásokra, ezáltal teljessé válik a turizmusnak az adott régióra vonatkozó multiplikátor hatása.

A határon átnyúló desztináció esetében a fogadóterület attrakció ellátottsága eltérő, infrastrukturális kiépítettsége változó. A határon átnyúló desztináció esetében összehangolt szolgáltatási csomagot turisztikai terméket kell kínálni. Ki kell alakítani a határ két oldalán lévő eltérő terület egységes desztináció image-t, márká potenciálját.

5. Az Ister–Granum eurorégió

Az Ister–Granum eurorégió egy határ menti együttműködés, mely 2003. okt. 13-án kötött (Ister–Granum Önkormányzati Társulás, Déli Régió Önkormányzati Társulás 100 település önkormányzati társulása), területe meghaladja a 2000 km²-t. 2/3-a Magyarországhoz, 1/3-a Szlovákiához tartozik. Lakossága 216 ezer fő. Központja Esztergom, aminek egyre erősödik a regionális szerepe az újjáépült híd révén.

Az Ister–Granum Eurorégió a magyar–szlovák határon fekszik. Európa második legnagyobb folyójába itt torkollik a Garam és az Ipoly. A Mária Valéria híd 2001-ben történt átadása hívta életre az Esztergom–Párkány központú eurorégiót.

5.1. Az együttműködés célja a régió vonzóbbá tétele

A gazdaság és idegenforgalom összehangolt fejlesztése oktatási, tudományos és innovációs bázisok közötti kapcsolat fejlesztése, területfejlesztés és a területrendezés összehangolása, együttműködés a természet környezet és vízvéddelem, katasztrófák elhárítása területén, közlekedésfejlesztés összehangolása, humanitárius és szociális együttműködés biztosítása. A térség két nagy európai fejlődési övezet találkozásában helyezkedik el: egyrészt a Bécs–Budapest tengely, másrészt a Velence–Trieszt–Ljubljana–Budapest tengely.

Jellemző továbbá, hogy Nyitra kerülete a Nyugat Szlovákiai régió része, ami Szlovákia második legdinamikusabb gazdasági térsége – gazdasági politikai és kulturális életben fontos helyet foglal el. Dinamizmusa a pozsonyi régiót követi.

A terület gazdasági potenciálja igen erős dinamikus, fejlődési pozíciója igen jó. Komárom-Esztergom megye az eurorégió gazdasági-térszerkezeti fejlődésének rugója.

Az Ister–Granum eurorégió várhatóan a gazdasági piacképesség tájszerkezete szerint alakul. Az Ister–Granum eurorégió szempontjából a Duna nem elválaszt, hanem összeköti

a térségeket, régiókat, a Duna mint VII. korridor, növekedési hatóerő, hiszen a történelem során társadalmi-gazdasági erőkoncentráció szerepe volt, kultúrák halmozódtak fel, mely ezt a térséget meghatározó térszerkezeti elemmé tette. Napjainkat a gazdasági modernizáció jellemzi. A gazdasági fejlődés, növekedés katalizátora a fejlett feldolgozóipar mellett a szolgáltató üzleti szektor, elsősorban a fejlett szolgáltatások, így a turizmus.

Természetesen nemcsak a termelő és üzleti szolgáltatások gyakorolhatnak hatást a régió gazdasági növekedésére. Az Ister–Granum eurorégió kedvező lehetőségeket tudhat magának. A vonzó földrajzi környezet nem csupán tájképi szépséget, kellemes természeti környezetet jelent, hanem attraktív hatásai igen jelentősek. A Duna, mint folyó hozzájárul az attrakció erősséghez.

5.2. Az Ister–Granum eurorégió turisztikai dimenziója

1989 után Szlovákiában jelentős volt a turizmus extenzív fejlődése. Az érdeklődést fokozta az újonnan alakult ország iránti kíváncsiság, illetve a nyitott határ és a Szlovákia területén lévő természeti vonzerő. A jól működő idegenforgalom feltétele a kedvező geológiai, geomorfológiai viszonyok a flóra, fauna, természetes és mesterséges tavak, hévízforrások és számos történelmi-kulturális nevezetesség. A régió idegenforgalmi adottságai kedvezőek mégis látogatottsága alul marad. Az Ister–Granum eurorégió számos turisztikai célterülettel rendelkezik. A természetjáró turizmus, az üdülő-, vízparti és vízi turizmus, vadász- és kirándulóturizmus, kulturális- és örökségturizmus, gasztroturizmus, de a feltételei megvannak a falusi turizmusnak is.

Az eurorégióban a sok műemlék és pezsgő kulturális élet adja a fő attrakciót, és fontos szerepet tölt be a gyógyturizmus is (Párkány). Nyitra kerületét 2002-ben 190 447 turista kereste fel, az eltöltött éjszakák száma 2,9.

A szálláshelyek legnagyobb részt a nagyvárosokban vannak: a Szlovák oldalon a tradicionális fürdővárosokban, a járási székhelyeken, Magyarországon is elsősorban a városokhoz köthető.

Az országhatárt átlépő utazási motiváció tranzit és üzleti célú utak, illetve rokonok és barátok felkeresése, ezt követi a szabadidős célú utazás, amit a vízhez kötődő rekreációs igény motivál. A víz mellett üdülők egyaránt keresik fel a környező hegyeket, történelmi emlékeket, jelentős a gyógyhelyek gyógyászati és wellness szolgáltatások felkeresése, a termál és gyógyturizmus elsősorban a családok és idős korosztály számára igen hangsúlyos. Az Ister–Granum eurorégió szempontjából jelentős fogyasztói célcsoportot alkot a kerékpáros és természetjáró turizmus, valamint erősödő motivációt mutat a kulturális örökség turizmus is.

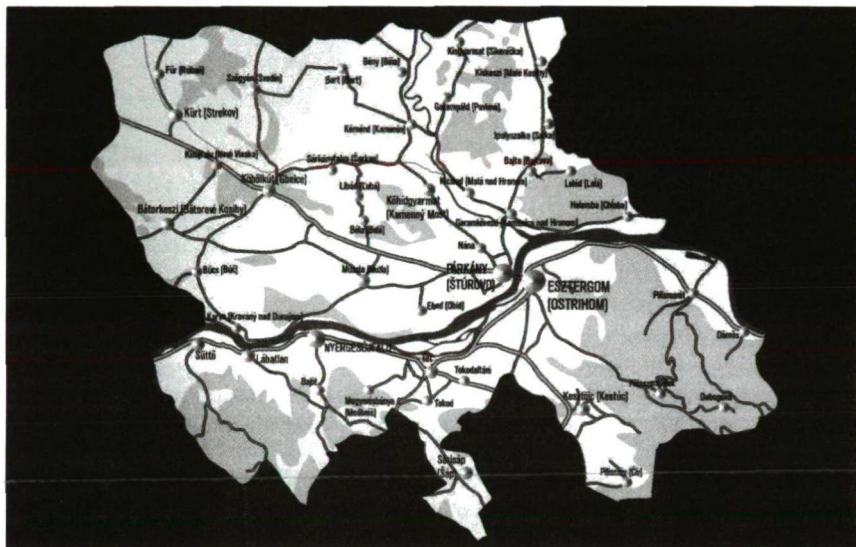
Nagy lehetőség rejlik az üzleti, ill. konferencia turizmusban is.

A rendszerváltást követően csökken a diszkrecionális jövedelem, amit a szabadidős kiadásokra fordíthatnak a családok, felszámolódott a szociális üdülési rendszer. A határok megnyitásával a fizetőképes turista rétegek sok esetben tengerparti, vagy exkluzív környezetet választottak kikapcsolódásuk színhelyévé. A belföldi vendégforgalom jelentősen visszaesett, elsősorban az erős desztináció image-ra területekre koncentrált – ezzel tovább szélesíti a kínálatban nyomon követhető területi különbségeket – még súlyosabban érinti a határmenti depressziós területeket.

A turisztikai termék sajátos ága, hogy az idegenforgalmi vállalkozás csak részben képes azt előállítani. A turizmus a terciér szektor reményteljesebb ágazata, mert a turista nem magáért a szállodai szállás szolgáltatásért indul útnak, hanem a desztináció faktorát (táj, éghajlat) veszi mérvadók. Az idegenforgalmi kereslet fontos pontja a fogadóterület, amihez alkalmazkodnak a turisztikai szolgáltatások.

A turizmus és a kapcsolódó szektorok a GDP és a foglalkoztatás 7%-átadták. Egy főre jutó idegenforgalmi bevételhez 2001-ben elérték a 120 eurót Szlovákia a világ idegenforgalmi bevételének 0,7%-átadja.

Forrás: Ister-Granum eurorégió honlap

6. Fejlesztési stratégiák

Stratégiai célkitűzések:

A tervezési időszak legfontosabb stratégiai célkitűzései a következők:

- gazdasági és idegenforgalmi szempontból fejlett eurorégió kialakítása,
- a hosszú távra szóló fenntartható turizmusfejlesztési politika kialakítása és alkalmazása,
- a települések közötti kohézió erősítése az ágazat segítségével.

A célkitűzések megvalósíthatóságát követik a fejlesztési programban alkalmazandó prioritások és az ezekhez kapcsolódó intézkedések és konkrét projektek is.

Prioritások

A) Az eurorégió turisztikai célterületté való kialakítása és megismertetése, sajátos idegenforgalmi arculatának megteremtése.

B) A régióban élők életminőségének javítása.

C) A régió belüli kapcsolatokat javítása, a települések összehangolt fejlesztési lehetőségeinek megteremtése.

Projektek

Megvalósult és folyamatban lévő projektek:

1. A regionális és civil szféra erősítése (2002–2003). A projekt célja: a határ két oldalán működő nonprofit szervezetek közötti kapcsolat fejlesztése. A regionális identitástudat elsajátítása.
2. Információs térképtáblák (2003–2004). A projekt célja: az ide látogató turisták számára minél teljesebb körű tájékoztatást nyújtani a régió idegenforgalmi adottságairól, ezzel is növelni az itt eltöltött időtartalmat.
3. Pilisi túrakerékpár- útvonalak (2003–2004). A projekt célja: az útvonalak kijelölésével a szolgáltatások körének bővítése, az erdei közlekedés szabályozása.
4. Regionális gazdasági portál (2004–2005). A projekt célja: a határ két oldalán működő gazdasági vállalkozások közötti kapcsolatokat, az információáramlás biztosítása. Ezáltal a régió gazdasági életének élénkítése.
5. Ister–Granum vállalkozási-logisztikai övezet, az új Duna-híd (2005–). A projekt célja: az euróregió ipari magterületéhez kapcsolódó logisztikai háttér megteremtése. Az új Duna-híd tervezési munkálatainak megkezdése.
6. Lánc-híd: az Ister–Granum euróregió civil portáljának létrehozása (2005–). A projekt célja: az euróregióban működő civil szervezetek közötti interakciók számának, intenzitásának növelése.
7. Civil szervezetek és kapcsolatok az Ister–Granum euróregióban (2006–2007). A projekt célja: a régióban működő civil szervezetek anyagi potenciáljának és kapcsolatrendszerének vizsgálat. Milyen esélye van a régió Ipoly-hidak újratervezésének.
8. Hidak az Ipolyon (2006–). A projekt célja: az Ipoly-völgy két partja közötti integrációs folyamatok elindítása, a hidak újjá építésének előkészítése.
9. Hallépcsők az Ipolyon (2006–2007). A projekt célja: a halak vándorlását elősegítő hallépcső létrehozása. Az Ipoly folyó szabályozása következtében kialakult természeti károk mérséklése.
10. Regionális civil parlament (2006–2007). A projekt célja: a régió civil társadalmának közös fórum létrehozása. Közös projektek, közös rendezvények működtetése, a regionalizmus társadalmasítása.
11. Komp-kulturális, oktatási, multietnikus program (2006–2008). A projekt célja: a regionális civil integráció, a szektorok közötti együttműködés erősítése, valamint a civil szektor professzionalizmusának és érdekérvényesítő képességének fejlesztése.
12. EGTC. URBACT-projekt (2008/2010). A projekt célja: a határ menti együttműködéseknel meglévő tapasztalatok megosztása, valamint az együttműködések szilárdabb intézményi háttérének megteremtéséhez szükséges vizsgálatok elvégzése; végső soron az Európai Unió döntéshozóinak befolyásolása a nemzeti kompetenciák gyengítése, a határon átnyúló együttműködések szervezet erősödése érdekében.

7. Összegzés

A régió turizmusfejlesztési programjának alapvető célja a terület egységes, kooperatív, jól működő idegenforgalmi régióvá történő kialakítása. A fejlesztési program célkitűzései megpróbálják erősíteni a települések életében az idegenforgalom szerepét, egymás közötti kapcsolataik erősítését. Mivel a régió megfelelő alapokkal rendelkezik az ágazat igényeinek kielégítéséhez, így az idegenforgalom alapvető változásokat idézhet elő a régió gazdasági-társadalmi életében.

Az Ister–Granum eurorégió turizmusa figyelemre méltó, hiszen Magyarország és Szlovákia turista forgalmának jelentős részét adja. Az eurorégió idegenforgalmi adottságai alulhasznosítottak, fejlesztendő az idegenforgalmi marketingtevékenység, marketing-kommunikáció, egységes arculat kialakítás. Hangsúlyozni kell az összefogások, -hálózatos szolgáltatások fontosságát, a tematikus kínálati csomagok kidolgozását.

A gyógyturizmus, wellness programok, a kulturális turizmus, a falusi turizmus és a borturizmus a települések számára fejlődést, munkahelyek létesítését jelentheti. Az eurorégió ereje a nemzetközi fellépésben rejlik. A közös célok megfogalmazása és megvalósítása erősíti az eurorégió gazdasági stabilizálódását.

Az eurorégió együttműködésének fő célja a regionális fejlesztés, mely Európa pénzügyi támogatásokkal valósítható meg.

Az államhatár már nem akadályozza a térszerkezeti vonalak összekapcsolódását, ezt segítik a térségben létrehozott eurorégiók sokasága.

JEGYZETEK

1. Süli-Zakar I. (szerk.) (2003): A terület és településfejlesztés alapjai. Budapest–Pécs MTA RKK. Dialóg Campus Kiadó. 233–264. old.
2. Rechitzer, J. (2000): A határ menti regionális együttműködések sajátosságai és a fejlesztés lehetséges irányai. Pro mimorate könyvek, Osiris Kiadó, Budapest. 7–23. old.
3. Hansen, N. (1977): Border regions: a critique of spatial theory and a European case study *Annales of Regional Science* 15. 255–270. old.
4. Hardi T. (1999): Államhatárok és regionális együttműködések. In: Horváth Gy.–Rechitzer J. Szerk. Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón MTA RKK, Pécs 600–601. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Hansen, N. (1977): Border regions: a critique of spatial theory and a European case study *Annales of Regional Science* 15. 255–270. old.
- Hardi T. (1999): Államhatárok és regionális együttműködések. In: Horváth Gy.–Rechitzer J. Szerk. Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón MTA RKK, Pécs 600–601. old.
- Rechitzer, J. (2000): A határ menti regionális együttműködések sajátosságai és a fejlesztés lehetséges irányai. Pro mimorate könyvek, Osiris Kiadó, Budapest. 7–23. old.
- Süli-Zakar I. (szerk.) (2003): A terület és településfejlesztés alapjai. Budapest–Pécs MTA RKK. Dialóg Campus Kiadó. 233–264. old.